

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

PHẠM THU TRANG

GIÁ TRỊ TẬP THƠ “TỪ ẤY”
CỦA TỐ HỮU

LUẬN VĂN THẠC SĨ
CHUYÊN NGÀNH: LÝ LUẬN VĂN HỌC

Hà Nội -2014

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

PHẠM THU TRANG

GIÁ TRỊ TẬP THƠ “TỪ ẤY”
CỦA TÔ HỮU

LUẬN VĂN THẠC SĨ
CHUYÊN NGÀNH: LÝ LUẬN VĂN HỌC
Mã số: 60220120

Người hướng dẫn khoa học: TS. Diêu Thị Lan Phương

Hà Nội -2014

LỜI CẢM ƠN

Trước tiên, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới TS. Điều Thị Lan Phương, người đã tận tình chỉ bảo và hướng dẫn tôi hoàn thành luận văn tốt nghiệp thạc sĩ của mình.

Tôi xin trân trọng cảm ơn các Thầy cô và các cán bộ trong khoa đã cung cấp cho tôi những kiến thức chuyên môn quý báu, giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi về cơ sở vật chất trong suốt thời gian tôi học tập và thực hành ở Khoa.

Tôi cũng xin cảm ơn Phòng sau đại học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn đã tạo điều kiện cho tôi có thời gian hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới gia đình, người thân và bạn bè đã luôn ở bên cạnh khuyến khích, động viên giúp tôi vượt qua những khó khăn để hoàn thành khóa học của mình.

Phạm Thu Trang

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Tác giả

Phạm Thu Trang

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	6
1. Lý do chọn đề tài	6
2. Lịch sử vấn đề	7
2.1. Những bài nghiên cứu về thơ Tố Hữu	7
2.2. Xung quanh tập thơ “Từ ấy” của Tố Hữu	8
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	10
4. Mục đích nghiên cứu	10
5. Phương pháp nghiên cứu	10
6. Cấu trúc của Luận văn	10
Chương 1. NHÀ THƠ TỐ HỮU VÀ DÒNG VĂN HỌC CÁCH MẠNG	11
1.1. Cuộc đời và sự nghiệp thơ Tố Hữu.....	11
1.1.1. Vài nét về cuộc đời Tố Hữu.....	11
1.1.2. Khái quát về sự nghiệp thơ của Tố Hữu	Error! Bookmark not defined.
1.2. Tập thơ “Từ ấy” trong sự nghiệp thơ Tố Hữu	Error! Bookmark not defined.
1.3. Sự phát triển của văn học cách mạng Việt Nam 1930 - 1946.....	Error! Bookmark not defined.
TIÊU KẾT	Error! Bookmark not defined.
Chương 2. GIÁ TRỊ NỘI DUNG CỦA TẬP THƠ “TỪ ẤY”	Error! Bookmark not defined.
2.1. Hình tượng cái tôi trữ tình	Error! Bookmark not defined.
2.1.1. Sự khát khao và say mê lý tưởng của người chiến sĩ cách mạng.....	Error! Bookmark not defined.
2.1.2. Những chuyển biến về tình cảm của người chiến sĩ sau khi bắt gặp lý tưởng cách mạng.....	Error! Bookmark not defined.
2.1.3. Sự tin tưởng, lạc quan của người chiến sĩ đối với cuộc cách mạng của dân tộc	40
2.2. Các cảm hứng chủ đạo	Error! Bookmark not defined.
2.2.1. Cảm hứng yêu nước	Error! Bookmark not defined.
2.2.2. Cảm hứng nhân đạo	Error! Bookmark not defined.
2.2.3. Cảm hứng hiện thực.....	Error! Bookmark not defined.
TIÊU KẾT	Error! Bookmark not defined.
Chương 3. GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT CỦA TẬP THƠ “TỪ ẤY”	Error! Bookmark not defined.
3.1. Thể thơ	Error! Bookmark not defined.
3.2. Ngôn ngữ và giọng điệu.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.1. Ngôn ngữ thơ Tố Hữu.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.2. Giọng điệu thơ Tố Hữu	Error! Bookmark not defined.
3.3. Niêm luật và vần	Error! Bookmark not defined.
3.4. Hệ thống hình ảnh.....	Error! Bookmark not defined.
3.4.1. Hình ảnh con đường.....	Error! Bookmark not defined.
3.4.2. Hình ảnh dòng sông	Error! Bookmark not defined.
3.4.3. Hình ảnh con thuyền	Error! Bookmark not defined.
3.4.4. Hình ảnh ngọn cờ	91
TIÊU KẾT	Error! Bookmark not defined.
KẾT LUẬN	Error! Bookmark not defined.
MỤC LỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	11

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong lịch sử văn học cách mạng nước nhà, hiếm thấy nhà thơ nào có những tác phẩm mang đậm dấu ấn đặc trưng như thơ Tố Hữu. Trong thơ ông lấp lánh tình yêu quê hương, đất nước thiết tha, tình yêu lí tưởng cách mạng cao đẹp, trong sáng.

Là cánh chim đầu đàn, thơ Tố Hữu gắn liền với các chặng đường cách mạng của dân tộc từ trước cách mạng tháng Tám đến thời kỳ đầu đổi mới. Phong Lan và Mai Hương đã nhận xét: Trên bầu trời của văn học Việt Nam hiện đại, Tố Hữu luôn được coi là ngôi sao sáng, là người mở đầu và dẫn đầu tiêu biểu cho thơ ca cách mạng. Sáu mươi năm gắn bó với hoạt động cách mạng và sáng tạo thơ ca, ông thực sự tạo nên được niềm yêu mến, nỗi đam mê bền chắc trong nhiều độc giả. Ông là người đem đến cho công chúng và rồi cũng nhận lại từ họ sự đồng điệu, đồng cảm, đồng tình tuyệt diệu, xứng đáng là niềm mơ ước của mọi sự nghiệp thơ ca, kể cả những nhà thơ lớn cùng thời với ông” [1, tr.20]. Hơn nửa thế kỷ, thơ Tố Hữu luôn thu hút được sự quan tâm của giới phê bình, nghiên cứu văn học và là đối tượng giảng dạy trong nhà trường phổ thông.

Đặc điểm chính của thơ Tố Hữu là tính trữ tình chính trị. Mọi sự kiện, vấn đề lớn của đời sống cách mạng, lí tưởng chính trị, những tình cảm chính trị thông qua trái tim nhạy cảm của nhà thơ đều có thể trở thành đề tài và cảm hứng nghệ thuật thực sự. Tố Hữu là nhà thơ của lẽ sống lớn, của những tình cảm lớn, niềm vui lớn của cách mạng và con người cách mạng. Đặc biệt, ở những bước ngoặt trong đời sống cách mạng của dân tộc, hồn thơ Tố Hữu thường nhạy bén và dạt dào cảm hứng, kết tinh trong những bài thơ đặc sắc, đạt đến sự đồng cảm và được hưởng ứng rộng rãi. Nói về tính trữ tình chính trị trong thơ Tố Hữu, Xuân Diệu có lần khẳng định: “Tố Hữu đã đặt thơ chính trị lên đến trình độ là thơ rất đời trữ tình”. Như vậy, thơ Tố Hữu là một thành

công xuất sắc của thơ cách mạng, và kế tục một truyền thống tốt đẹp của thơ ca Việt Nam qua nhiều thời đại.

Sự nghiệp sáng tác đồ sộ của Tố Hữu là một bộ phận không thể thiếu trong nền văn học hiện đại. Trong hơn nửa thế kỉ qua, thơ Tố Hữu luôn có mặt trong sách giáo khoa Ngữ văn ở các cấp học. Thơ ông đã “đốt lửa” và “truyền lửa” tới muôn triệu trái tim bạn đọc. Đồng thời thơ Tố Hữu đã trở thành đối tượng nghiên cứu của các nhà nghiên cứu, phê bình có tên tuổi trong nước cũng như nước ngoài, ở nhiều góc độ, bình diện khác nhau.

Chọn đề tài *Giá trị của tập thơ “Từ ấy”*, người viết mong muốn khẳng định lại những giá trị và vị trí của tập thơ đối với nền văn học cách mạng giai đoạn 1930 -1946 nói riêng và nền văn học Việt Nam hiện đại nói chung. Đồng thời góp phần nhìn nhận và đánh giá đầy đủ hơn những những đóng góp của nhà thơ trên nhiều phương diện.

2. Lịch sử vấn đề

Trong suốt thời gian qua, thơ Tố Hữu luôn là đối tượng nghiên cứu của các nhà nghiên cứu, phê bình trong và ngoài nước. Xuất phát từ những góc độ, khía cạnh tiếp cận khác nhau, các nhà nghiên cứu đều gặp gỡ và thống nhất trong đánh giá: Tố Hữu là một phong cách lớn của nền văn học dân tộc. Thơ ông không chỉ đặc sắc ở nội dung, tư tưởng mà còn có giá trị đặc sắc về nghệ thuật như phong cách và ngôn ngữ thơ. Chính vì thế, cho đến nay đã có rất nhiều công trình biên khảo chuyên sâu về thơ ông.

2.1. Những bài nghiên cứu về thơ Tố Hữu

Ngay từ khi thơ Tố Hữu mới xuất hiện rải rác trên các báo chí cách mạng vào những năm cuối thời kỳ Mặt trận dân chủ Đông Dương, cùng với sự đón nhận nồng nhiệt của công chúng, giới văn học cách mạng đã đánh giá cao thơ ông. Trong bài viết đầu tiên giới thiệu về thơ Tố Hữu, tác giả K và T đã khẳng định: “Thơ Tố Hữu là cả một nguồn sinh lực đem phụng sự cho lý tưởng”. “Với Tố Hữu, chúng ta có một nhà thơ cách mạng có tài” “nhà thơ chiến sĩ”, “nhà thơ của tương lai”...[33]

Từ sau 1954 cho đến sau 1975, có rất nhiều bài viết về thơ Tố Hữu. Đặc biệt có ba công trình biên khảo chuyên sâu về thơ ông, đó là: *“Thơ Tố Hữu”* của Lê Đình Ky (1979); *“Thơ Tố Hữu, tiếng nói đồng ý, đồng tình, tiếng nói đồng chí”* của Nguyễn Văn Hạnh (1985); *“Thi pháp thơ Tố Hữu”* của Trần Đình Sử (1987). Hai công trình đầu tiếp cận thơ Tố Hữu theo phương pháp truyền thống, kết hợp khảo cứu công phu, khoa học với cảm thụ nghệ thuật tinh tế. Hai tác giả đã lần đầu tiên nghiên cứu thơ Tố Hữu như một chỉnh thể toàn vẹn, có hệ thống, với nhiều phát hiện và đánh giá quý báu theo phương pháp nghiên cứu Mácxít. Công trình *“Thi pháp thơ Tố Hữu”* của Trần Đình Sử tiếp cận thơ Tố Hữu theo hướng thi pháp học đem đến những cảm nhận và đánh giá mới mẻ.

Bên cạnh đó còn có Hà Minh Đức. Ông cũng là một người bền bỉ, chuyên tâm nghiên cứu về thơ Tố Hữu. Ông có hai lời giới thiệu công phu cho hai tuyển tập thơ Tố Hữu.

Ngoài ra còn có rất nhiều bài nghiên cứu về thơ Tố Hữu ở trong và ở ngoài nước, tiêu biểu như Đặng Thai Mai, Hoài Thanh, Hoàng Trung Thông, Nguyễn Đăng Mạnh, Vũ Đức Phúc... Nhìn chung các bài nghiên cứu đều có sự nhìn nhận đánh giá những giá trị cơ bản và nghệ thuật của thơ Tố Hữu.

2.2. Xung quanh tập thơ “Từ ấy” của Tố Hữu

Hơn nửa thế kỷ qua, từ tập thơ đầu tay *“Từ ấy”*, đến các tập *“Việt Bắc”*, *“Gió lộng”*, *“Ra trận”*, *“Máu và Hoa”*... đã có hàng trăm bài viết, công trình nghiên cứu phê bình phong phú, đa dạng theo đời thơ Tố Hữu.

Riêng với *“Từ ấy”*, có nhiều bài phê bình, đánh giá nằm rải rác trong các cuốn sách, các tạp chí. Chúng ta có thể kể tới các tác phẩm tiêu biểu như sau: *“Từ ấy” tiếng hát của một thanh niên, một người cộng sản* của Hoài Thanh, Tạp chí nghiên cứu văn học, số 4, 1960; *Cái mới của “Từ ấy” - những bài thơ đầu tiên của Tố Hữu*, Như Phong, Nxb Văn học, Hà Nội, 1959; *Đọc tập thơ “Từ ấy” của Tố Hữu*, Tế Hanh, Báo Văn học, số 49, 50, năm 1959; *Về giá trị tập thơ “Từ ấy” và phương pháp sáng tác của Tố Hữu*, Hoàng Minh Châu,

Báo văn nghệ, số 71, 1959; *Vài cảm nghĩ về tập thơ “Từ ấy” của Tố Hữu*, Thanh Tịnh, Tạp chí Văn nghệ quân đội, số 8, 1959... Các bài nghiên cứu đã thể hiện quan điểm riêng của các tác giả khi nhận xét và phê bình về thơ Tố Hữu. Nhiều tác giả đã có những nhận xét đánh giá hết sức xác đáng và sâu sắc về tập thơ “*Từ ấy*” của Tố Hữu.

Tiếp đến là các công trình mang tính riêng biệt, có quy mô lớn. Đó là tuyển tập, sách xuất bản viết về tập thơ “*Từ ấy*” như: “*Từ ấy*” *tiếng hát của người thanh niên cộng sản*, Phê bình và tiểu luận, Tập I, Nxb Văn học, 1960; *Cái mới của “Từ ấy”... Những bài thơ đầu tiên của Tố Hữu*, Như Phong, Bình luận văn học, in lần thứ 3, Nxb Văn học, 1977; *Giới thiệu Tuyển tập thơ “Từ ấy” và “Việt Bắc”*, Phong Châu, Đái Xuân Ninh, Nxb Giáo dục, 1960. Trong cuốn sách tham khảo mang tựa đề “*Từ ấy*” - *Tác phẩm và lời bình của Tôn Thảo Miên*, Nxb Văn học, năm 2005, ngoài phần trích tập thơ “*Từ ấy*”, tác giả còn lồng ghép vào đó nhiều bài phân tích các bài thơ trong tập thơ của các tác giả như: Đặng Thai Mai với *Mấy ý nghĩ - Từ ấy trong tôi bừng nắng hạ*; Xuân Diệu với “*Từ ấy*” – *tiếng hát của một người thanh niên*; Phan Cự Đệ với *Tiếng hát đi đày*; Trần Đình Sử với bài *Bà Má Hậu Giang*... Đó là những bài viết hay.

Thơ của Tố Hữu nói chung và tập thơ “*Từ ấy*” của ông nói riêng có sức hút lớn. Do đó, nhiều công trình nghiên cứu, phê bình văn học nghiên cứu chú ý đến nó và được người đọc đón nhận. Đây là những kết quả nghiên cứu rất có giá trị, khẳng định sự dày công tìm tòi nghiêm túc của các học giả, các nhà nghiên cứu và những người đam mê thơ Tố Hữu. Tuy nhiên, chưa có một công trình nghiên cứu riêng biệt về tập thơ “*Từ ấy*” với tư cách đóng góp vào dòng văn học cách mạng Việt Nam cũng như về vị trí của nó trong giai đoạn 1930-1945. Đây là chỗ khuyết, gợi mở nhiều hướng nghiên cứu mới.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của luận văn là tập thơ “Từ ấy”. Tập thơ được nghiên cứu trên hai bình diện. Một là giá trị nội dung và hai là giá trị nghệ thuật của tập thơ.

Để khai thác, nghiên cứu đối tượng được cụ thể, sâu sắc, chúng tôi khoanh vùng phạm vi nghiên cứu từ chỗ rộng là văn học cách mạng đến chỗ hẹp hơn là toàn bộ thơ ca cách mạng của Tố Hữu.

4. Mục đích nghiên cứu

Luận văn nhằm chỉ rõ những giá trị về mặt nội dung và nghệ thuật của tập thơ “*Từ ấy*”, đồng thời chỉ ra, khẳng định vai trò của tập thơ trong nền thơ ca kháng chiến chống Pháp và rộng ra là nền thơ ca hiện đại Việt Nam.

Chúng tôi cũng hi vọng, luận văn sẽ giúp làm phong phú thêm kho tài liệu nghiên cứu về đời thơ Tố Hữu nói chung và tập “*Từ ấy*” nói riêng.

5. Phương pháp nghiên cứu

Trong luận văn, chúng tôi sử dụng các phương pháp nghiên cứu sau:

- Phương pháp nghiên cứu liên ngành: Phương pháp lịch sử, phương pháp xã hội học, phương pháp thống kê, phương pháp hệ thống
- Phương pháp chuyên ngành: Phương pháp tiếp cận Thi pháp học, phương pháp phân tích, so sánh - đối chiếu, phương pháp tổng hợp.

6. Cấu trúc của Luận văn

Ngoài phần Mở đầu và Kết luận, luận văn có kết cấu gồm 3 chương:

Chương 1. Nhà thơ Tố Hữu và dòng văn học cách mạng

Chương 2. Giá trị nội dung của tập thơ “*Từ ấy*”

Chương 3. Giá trị nghệ thuật của tập thơ “*Từ ấy*”

MỤC LỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vũ Tuấn Anh (2002), *Thơ Tố Hữu - Một hiện tượng lớn về văn thơ Việt Nam hiện đại*, Tạp chí Văn hóa, số 12.
2. Nguyễn Nhã Bản (chủ biên), (1999), *Từ điển tiếng địa phương Nghệ Tĩnh*, Nxb Văn hoá - Thông tin, Hà Nội.
3. Nguyễn Bao (1998), *Tố Hữu, nhà thơ-chiến sĩ*, Nxb Văn học, Hà Nội
4. Bộ sách phê bình và bình luận văn học (2007) Tác giả Tố Hữu - trong nhà trường, Nxb Văn học, Hà Nội.
5. Nguyễn Phan Cảnh (2001), *Ngôn ngữ thơ*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
6. Đỗ Hữu Châu (1981), *Từ vựng ngữ nghĩa tiếng Việt*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
7. Hoàng Minh Châu (1959), *Về giá trị tập thơ “Từ ấy” và phương pháp sáng tác của Tố Hữu*, báo văn nghệ, số 71.
8. Hoàng Thị Châu (2004), *Phương ngữ học tiếng Việt*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
9. Hoàng Thị Châu (1989), *Tiếng Việt trên các miền đất nước*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.
10. Mai Ngọc Chừ, Vũ Đức Nghiệu, Hoàng Trọng Phiến (1996), *Cơ sở ngôn ngữ học và tiếng Việt*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
11. Xuân Diệu (1975), *Lời nói đầu cuốn Máu và hoa*, Liên hiệp các Nxb Pari.
12. Xuân Diệu, *Trò chuyện với các nhà thơ trẻ*, Nxb Văn hoá, Hà Nội.
13. Hữu Đạt (1996), *Ngôn ngữ thơ Việt Nam*, Nxb Giáo dục.
14. Hữu Đạt (2001), *Phong cách học tiếng Việt Hiện đại*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
15. Hữu Đạt (2002), *Phong cách học với việc dạy văn và lý luận phê bình văn học*, Nxb Hà Nội.
16. Hà Minh Đức, Đỗ Văn Khang, *Lý luận văn học*, Nxb Giáo dục.
17. Hà Minh Đức (2002), *Qua những chặng đường dài của thơ tôi vẫn giữ bản sắc riêng của mình*, Tạp chí Văn học, số 12.
18. Hà Minh Đức (1995), *Tố Hữu – thơ (Lời giới thiệu)*, Nxb Giáo dục.

19. Nguyễn Thiện Giáp (1985), Từ vựng học tiếng Việt, Nxb Đại học và Trung học chuyên nghiệp.
20. Tế Hanh (1959), Đọc tập thơ “Tù ấ” của Tố Hữu, Báo Văn học, số 49, 50.
21. Nguyễn Thị Hạnh, Thạch Thị Toàn, Nguyễn Anh Vũ (2003), Tố Hữu thơ và đời, Nxb Văn Học, Hà Nội.
22. Phạm Văn Hào (1979), Bàn thêm một số điểm về việc thu thập và định nghĩa từ địa phương trong từ điển tiếng Việt phổ thông, Tập 1, Tạp chí Ngôn ngữ, số 2.
23. Phạm Văn Hào (1998), Hiệu quả việc sử dụng từ địa phương, Tạp chí Ngôn ngữ và Đời sống, số 3, tr. 29.
24. Hoàng Thị Hằng (2006), Bước đầu khảo sát vốn từ địa phương trong thơ Tố Hữu, Khoá luận tốt nghiệp, Đại học Quốc gia, Hà Nội.
25. Nguyễn Quang Hồng (1981), Các lớp từ địa phương và chức năng của chúng trong ngôn ngữ văn học Tiếng Việt, tập 2, Nxb Khoa học Xã hội.
26. Phạm Thị Thuý Hồng, Tìm hiểu từ địa phương trong truyện cười, Báo cáo khoa học K39, Đại học Quốc gia Hà Nội.
27. Trần Thị Minh Huệ (1998), Phương ngữ Nam bộ trong một số tác phẩm của Hồ Biểu Chánh, Luận văn tốt nghiệp chuyên ngành ngôn ngữ, Hà Nội.
28. Vũ Bá Hùng (2000), Tiếng Việt và một số ngôn ngữ dân tộc trên bình diện ngữ âm, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.
29. Mai Hương (1999), Thơ Tố Hữu – Những lời bình, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội
30. Mai Hương (2000), Hành trình cách mạng – hành trình thơ, Tạp chí Văn học số 12.
31. Mai Hương (1975), Ý kiến của Tố Hữu và Thơ, Tạp chí Văn học số 4, 1975
32. Tố Hữu (1973), Xây dựng một nền văn hoá lớn xứng đáng với nhân dân ta với thời đại ta, Nxb Văn Hoá Hà Nội.
33. K và T, Tố Hữu- Nhà thơ của tương lai, Báo Mới, số 1 tháng 5 năm 1939.

34. Lê Thanh Kim (2002), Từ xưng hô và cách xưng hô trong các phương ngữ tiếng Việt, Luận án Tiến sĩ Ngữ văn, Viện ngôn ngữ học, Hà Nội.
35. Lê Đình Kỳ (1979), Thơ Tố Hữu, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
36. Lê Đình Kỳ (1979) Thơ Tố Hữu, Nxb Đại học và Trung học chuyên nghiệp, Hà Nội
37. Đinh Trọng Lạc (1988), 99 phương tiện và biện pháp tu từ tiếng Việt. Nxb Giáo dục.
38. Nguyễn Viết Lãm (1995), Đặc tính sáng tạo trong tập thơ Tố Hữu, Báo Độc lập (số 98)
39. Phong Lan (2003), Tố Hữu về tác giả, tác phẩm, Nxb Giáo dục.
40. Trần Thị Ngọc Lang (1982) Nhóm từ liên quan đến sông nước trong phương ngữ Nam bộ. Số phụ Ngôn ngữ số 2.
41. Trần Thị Ngọc Lang (1998), Phương ngữ Nam bộ. NXB KHXH, Hà Nội.
42. Mã Giang Lân (1995), Tiến trình thơ Việt Nam hiện đại, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
43. Phong Lê (biên soạn), Tố Hữu-thơ và cách mạng, Nxb Trẻ, Hội nghiên cứu và giảng dạy văn học thành phố Hồ Chí Minh.
44. Nguyễn Văn Long (1996), Thơ Tố Hữu trong đời sống phê bình, nghiên cứu văn học ở Việt Nam 50 năm qua, Nxb Hội nhà văn.
45. Trần Thị Quỳnh Mai (1999), Việc sử dụng từ ngữ địa phương trên báo Sài Gòn giải phóng, Luận văn tốt nghiệp K40.
46. Nguyễn Đăng Mạnh (1994), Con đường thơ Tố Hữu, Nxb Giáo dục, Hà Nội
47. Tôn Theo Miên (2005), Từ ấy -Tác phẩm và lời bình, Nxb Văn học, Hà Nội
48. Nguyễn Thị Ly Na (2005) Về hai quyển từ điển tiếng địa phương Nghệ Tĩnh, Khóa luận tốt nghiệp K46, Đại học Quốc gia, Hà Nội.
49. Lê Thị Nường, Cách sử dụng tính từ trong thơ Tố Hữu, Luận văn tốt nghiệp, số 244, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.
50. Hoàng Phê (1997), Từ điển tiếng Việt, Trung tâm từ điển học, Nxb Đà Nẵng.

51. Như Phong (1959), Cái mới của “Từ ấy”- những bài thơ đầu tiên của Tố Hữu, Nxb Văn học, Hà Nội
52. Vũ Quần Phương (1997), Tố Hữu- Người mở đường của nền thơ cách mạng, Báo nhân dân.
53. Trần Đình Sử (1995), Thi pháp thơ Tố Hữu, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
54. Tác phẩm Văn học dành cho học sinh tham khảo (2001), Tố Hữu- thơ chọn lọc, Nxb Tổng hợp Đồng Nai.
55. Thanh Tịnh (1959), Vài cảm nghĩ về tập thơ “Từ ấy” của Tố Hữu, Tạp chí Văn nghệ Quân đội, số 8.
56. Hoài Thanh (1978), Một số ý kiến ngắn về thơ Tố Hữu, Nxb Tác phẩm mới.
57. Hoài Thanh (1960), “Từ ấy” tiếng hát của một thanh niên, một người cộng sản, Tạp chí Nghiên cứu Văn học, số 4.
58. Nguyễn Đình Thi (1958), Tập thơ Việt Bắc, Sách Mấy vấn đề văn học. Nxb Văn hóa Thông tin.
59. Tố Hữu – Người cộng sản kiên trung, nhà văn hóa tài năng (2004), Nxb Chính trị quốc gia
60. Cù Đình Tú (1983), Phong cách học và đặc điểm tu từ tiếng Việt, Nxb Đại học và Trung học chuyên nghiệp.
61. Hoàng Tuệ, Phạm Văn Hảo, Lê Văn Trường (1982), Nhân dịp kỷ niệm Nguyễn Đình Chiểu bàn về “Vai trò văn hoá xã hội của tiếng địa phương”, Tạp chí Ngôn ngữ số 2.
62. Võ Xuân Trang (1996), Phương ngữ Bình Trị Thiên, Từ điển thuật ngữ ngôn ngữ học Nxb Giáo dục.
63. Nguyễn Phú Trọng (1968), Phong vị dân ca trong thơ Tố Hữu, Tạp chí Văn học, số 11.
64. Huỳnh Công Tý (2006), Đặc điểm phương ngữ Nam bộ trong các diễn đạt, Tạp chí Ngôn ngữ và đời sống, số 1+2 (tr.123+124).
65. Nguyễn Như Ý (1997), Từ điển giải thích thuật ngữ ngôn ngữ học, Nxb Giáo dục.